

Rolnummers 586 en 587
Arrest nr. 51/94 van 29 juni 1994

ARREST

In zake : de beroepen tot vernietiging van artikel 151 van de wet van 30 december 1992 houdende sociale en diverse bepalingen, ingesteld door de v.z.w. « Ligue des droits de l'homme » en anderen.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en L. De Grève, en de rechters L.P. Suetens, H. Boel, L. François, G. De Baets en E. Cerexhe, bijgestaan door de griffier H. Van der Zwalmen, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de beroepen*

Bij een franstalig verzoekschrift van 7 juli 1993, dat aan het Hof werd toegezonden bij op dezelfde dag ter post aangetekende brief en op de griffie ontvangen op 8 juli 1993, stelt de vereniging zonder winstoogmerk «Ligue des droits de l'homme », waarvan de zetel gevestigd is te 1000 Brussel, Watteestraat 6, vertegenwoordigd door haar raad van bestuur, en die woonplaats gekozen heeft op het kantoor van Mr. J. Fierens en Mr. A. Carlier, advocaten te 1000 Brussel, de Wynantsstraat 23, beroep in tot vernietiging van artikel 151 van de wet van 30 december 1992 houdende sociale en diverse bepalingen, bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 9 januari 1993, in zoverre die bepaling artikel 57, § 2, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn wijzigt.

Die zaak is ingeschreven onder nr. 586 van de rol.

Bij een nederlandstalig verzoekschrift van 6 juli 1993, dat aan het Hof werd toegezonden bij op 7 juli 1993 ter post aangetekende brief en op de griffie ontvangen op 8 juli 1993, stellen

1. de vereniging zonder winstoogmerk Hulpverlening aan Ontheemden, waarvan de zetel gevestigd is te 4500 Hoei, rue du Marché 35, vertegenwoordigd door haar raad van bestuur,

2. de vereniging zonder winstoogmerk Overlegcentrum voor Integratie van Vluchtelingen, waarvan de zetel gevestigd is te 1210 Brussel, Gaucheretstraat 164, vertegenwoordigd door haar raad van bestuur,

3. de vereniging zonder winstoogmerk Vlaams Centrum Integratie Migranten, waarvan de zetel gevestigd is te 1030 Brussel, Rogierlaan 58, vertegenwoordigd door haar raad van bestuur,

die woonplaats gekozen hebben op het kantoor van Mr. L. Denys, advocaat te 1210 Brussel, Paleizenstraat 154, beroep in tot vernietiging van dezelfde wetsbepaling.

Die zaak is ingeschreven onder nr. 587 van de rol.

II. De rechtspleging

Bij beschikkingen van 8 juli 1993 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel in elk van de twee zaken aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

In elk van de twee zaken hebben de rechters-verslaggevers geoordeeld dat er geen aanleiding was om de artikelen 71 en volgende van de voormelde bijzondere wet toe te passen.

Bij beschikking van 15 juli 1993 heeft het Hof de zaken samengevoegd.

Overeenkomstig artikel 100 van de bijzondere wet worden samengevoegde zaken onderzocht door de zetel waarbij de eerste zaak aanhangig is gemaakt en overeenkomstig artikel 63, § 3, tweede lid, van de voormelde bijzondere wet worden samengevoegde zaken verder behandeld in de taal van de eerst aanhangig gemaakte zaak.

De kennisgeving van de beroepen, overeenkomstig artikel 76 van de voormelde bijzondere wet, alsmede van de beschikking tot samenvoeging geschiedde bij op 31 augustus 1993 ter post aangetekende brieven, die op 1, 2 en 6 september 1993 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld.

Het bij artikel 74 van de voormelde bijzondere wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 1 september 1993.

De Ministerraad, vertegenwoordigd door de Eerste Minister, wiens kabinet gevestigd is te 1000 Brussel, Wetstraat 16, heeft een memorie ingediend bij op 15 oktober 1993 ter post aangetekende brief, en een verbeterde memorie bij op 29 oktober 1993 ter post aangetekende brief.

Afschriften van die memories zijn overgezonden overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 8 december 1993 ter post aangetekende brieven, die op 9 december 1993 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld.

De verzoekende partijen in de zaak met rolnummer 587 hebben een memorie van antwoord ingediend bij op 28 december 1993 ter post aangetekende brief.

De v.z.w. « Ligue des droits de l'homme » heeft een memorie van antwoord ingediend bij op 6 januari 1994 ter post aangetekende brief.

Bij beschikking van 21 december 1993 heeft het Hof rechter E. Cerexhe aangewezen om de zetel aan te vullen.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen tot 7 juli 1994 verlengd.

Bij beschikking van 10 maart 1994 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de terechtzitting op 31 maart 1994 vastgesteld.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen die, evenals hun advocaten, van de datum van de terechtzitting op de hoogte zijn gebracht bij op 10 maart 1994 ter post aangetekende brieven, die op 11 maart 1994 aan de geadresseerden ter hand zijn gesteld.

Op de terechtzitting van 31 maart 1994 :

- zijn verschenen :

- . Mr. J. Fierens, advocaat bij de balie te Brussel, voor de v.z.w. « Ligue des droits de l'homme »;
- . Mr. L. Denys, advocaat bij de balie te Brussel, voor de verzoekende partijen in de zaak met rolnummer 587;
- . Mr. B. Lombaert *loco* Mr. P. Lambert, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters L. François en G. De Baets verslag uitgebracht;
- zijn voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

III. *De bestreden bepalingen en hun context*

1. Artikel 1 van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn bepaalt :

« Artikel 1. Elke persoon heeft recht op maatschappelijke dienstverlening. Deze heeft tot doel eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.

Er worden openbare centra voor maatschappelijk welzijn opgericht die, onder de door deze wet bepaalde voorwaarden, tot opdracht hebben deze dienstverlening te verzekeren. »

2.1. Voordat artikel 57 van de voormelde wet gewijzigd werd door de bepalingen die het onderwerp zijn van het beroep, bepaalde het :

« Het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn heeft tot taak aan de personen en de gezinnen de dienstverlening te verzekeren waartoe de gemeenschap gehouden is.

Het verzekert niet alleen lenigende of curatieve doch ook preventieve hulp.

Deze dienstverlening kan van materiële, sociale, geneeskundige, sociaal-geneeskundige of psychologische aard zijn.

Indien het evenwel vreemdelingen betreft die noch gemachtigd noch toegelaten zijn tot een verblijf van meer dan drie maanden in het Rijk of om er zich te vestigen of vreemdelingen die onwettig in het Rijk verblijven, wordt de dienstverlening beperkt tot de materiële en geneeskundige dienstverlening die nodig is om in het levensonderhoud te voorzien.

In dat geval kan de materiële dienstverlening door uitkeringen in natura worden verzekerd.

Deze bepaling is niet van toepassing op de kandidaat vluchteling.

Het centrum oefent de voogdij over of verzekert althans de bewaring, het onderhoud en de opvoeding van de minderjarige kinderen die door de wet, de ouders of overheidsorganen aan het centrum zijn toevertrouwd.

Het centrum voert de taken uit hem door de wet, de Koning of de gemeenteoverheid toevertrouwd. »

2.2. Artikel 151 van de wet van 30 december 1992 houdende sociale en diverse bepalingen vervangt artikel 57 van de organieke wet van 8 juli 1976 op de openbare centra voor maatschappelijk welzijn en bepaalt :

« Artikel 57. - § 1. Onverminderd het bepaalde in artikel 57ter, heeft het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn tot taak aan personen en gezinnen de dienstverlening te verzekeren waartoe de gemeenschap gehouden is.

Het verzekert niet alleen lenigende of curatieve doch ook preventieve hulp.

Deze dienstverlening kan van materiële, sociale, geneeskundige, sociaal-geneeskundige of psychologische aard zijn.

§ 2. In afwijking van § 1, verleent het centrum slechts de strikt noodzakelijke dienstverlening om het verlaten van het grondgebied mogelijk te maken :

1° aan de vreemdeling die zich vluchteling heeft verklaard en heeft gevraagd als dusdanig te worden erkend doch die niet de toelating heeft om in die hoedanigheid in het Rijk te verblijven en aan wie een definitief bevel is betekend om het grondgebied te verlaten;

2° aan elke andere vreemdeling die onwettig in het Koninkrijk verblijft en aan wie een definitief bevel is betekend om het grondgebied te verlaten.

Het centrum verwittigt zonder verwijl de Minister die de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen onder zijn bevoegdheid heeft, evenals de betrokken gemeente, van de beslissing van betrokkene om de in het vorige lid bedoelde dienstverlening te aanvaarden dan wel te weigeren.

Aan de maatschappelijke dienstverlening wordt een einde gemaakt vanaf de datum van de uitvoering van het bevel om het grondgebied te verlaten, en ten laatste, vanaf de datum van het verstrijken van de termijn van het definitieve bevel om het grondgebied te verlaten.

Van het bepaalde in het voorgaande lid wordt afgeweken, gedurende de strikt noodzakelijke termijn, om de betrokkene in staat te stellen het grondgebied effectief te verlaten; die termijn mag in geen geval een maand overschrijden.

Er wordt eveneens afgeweken ingeval van dringende medische hulp.

§ 3. Het centrum oefent de voogdij uit over of verzekert althans de bewaring, het onderhoud en de opvoeding van de minderjarige kinderen die door de wet, de ouders of overheidsorganen aan het centrum zijn toevertrouwd.

§ 4. Het centrum voert de taken uit die hem door de wet, de Koning of de gemeenteoverheid zijn toevertrouwd. »

3. Artikel 57, § 1, verwijst naar artikel 57ter, ingevoegd bij artikel 152 van de voormelde wet van 30 december 1992, dat bepaalt :

« Artikel 57ter. - De maatschappelijke dienstverlening is niet door het centrum maar door de Staat verschuldigd wanneer de asielvrager of de vreemdeling die niet als vluchteling werd erkend, vrijwillig of krachtens een administratieve beslissing, verblijft in een onthaalcentrum dat door de Staat is belast met het verlenen van de noodzakelijke dienstverlening om een menswaardig leven te kunnen leiden. »

4. De beroepen hebben alleen betrekking op artikel 57, § 2.

IV. *In rechte*

Ten aanzien van de ontvankelijkheid van de memories van de Ministerraad

- A.1 -

Standpunt van de verzoekende partij in de zaak met rolnummer 586

A.1.1. De neerlegging van de (eerste) memorie die op 15 oktober 1993 aan de griffie werd gericht, namens de

Ministerraad, vond plaats buiten de lastgeving *ad litem* en zonder dat die neerlegging werd toegestaan of bekrachtigd. De procedure waarin artikel 848 van het Gerechtelijk Wetboek voorziet, moet derhalve worden toegepast. De neerlegging van die memorie moet van onwaarde worden verklaard en de memorie uit de debatten geweerd.

De (tweede) memorie, die op 29 oktober 1993 ter post werd afgegeven, is laattijdig, aangezien van het verzoekschrift tot vernietiging ten deze op 31 augustus 1993 werd kennisgegeven en het vermoed wordt uiterlijk op 2 of 3 september 1993 te zijn ontvangen. De memorie dient dus uit de debatten te worden geweerd.

Standpunt van de verzoekende partijen in de zaak met rolnummer 587

A.1.2. Aangezien de eerste memorie door de Minis terraad niet werd goedgekeurd, moet zij uit de debatten worden geweerd conform de artikelen 440 en 848 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek.

De tweede memorie moet eveneens uit de debatten worden geweerd wegens laattijdigheid.

- B.1 -

B.1.1. De Ministerraad heeft twee memories aan het Hof gericht; de ene werd op 18 oktober 1993 verzonden, de andere op 3 november 1993.

De verzoekende partijen betwisten de ontvankelijkheid van de twee memories, de eerste op basis van de artikelen 440, 848 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek in zoverre zij door de Ministerraad namens welke zij was ingediend niet is goedgekeurd of bekrachtigd, de tweede wegens laattijdigheid.

B.1.2. De artikelen 440, 848 en 849 van het Gerechtelijk Wetboek zijn inzake vrijwillige tussenkomst aanvullend van toepassing in zoverre zij niet onverenigbaar zijn met de bepalingen waarbij de bijzondere wet van 6 januari 1989 die aangelegenheid voor het Arbitragehof regelt.

B.1.3. De lastgeving *ad litem* machtigt de advocaat de memories neer te leggen die vereist zijn voor het geding. De eerst aan het Hof toegezonden memorie, die van 18 oktober 1993, is dus ontvankelijk.

B.1.4. Met toepassing van artikel 76, § 4, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 heeft de Ministerraad op 1 september 1993 kennisgeving ontvangen van de beroepen tot vernietiging. Zijn tweede memorie, die op 3 november 1993 ter post werd afgegeven, is niet binnen de bij de wet vastgestelde termijn ingediend. Zij is niet ontvankelijk.

Ten gronde

- A.2 tot A.6 -

Standpunt van de verzoekende partij in de zaak met rolnummer 586

A.2.1. Uit de arresten nrs. 25/90 en 20/93 blijkt dat de vreemdeling evenzeer als de Belgische staatsburger het recht op gelijkheid geniet, echter onder voorbehoud van de mogelijkheid van afwijking waarin artikel 128 van de Grondwet voorziet.

A.2.2. Bij artikel 57, § 2, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn wordt de maatschappelijke dienstverlening beperkt of opgeheven ten aanzien van twee categorieën van vreemdelingen : die welke zich vluchteling hebben verklaard, gevraagd hebben als zodanig te worden erkend, geen toelating hebben gekregen om als zodanig in het Koninkrijk te verblijven en aan wie een definitief bevel het grondgebied te verlaten werd betekend, enerzijds, en die welke onwettig in het Koninkrijk verblijven en aan wie een definitief bevel het grondgebied te verlaten werd betekend, anderzijds.

De beperkingen van de maatschappelijke dienstverlening variëren volgens de betrokken periode : zolang het bevel het land te verlaten niet is vervallen, verleent het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn uitsluitend de dienstverlening die strikt noodzakelijk is om het land te kunnen verlaten; vanaf de uitvoering van het bevel het grondgebied te verlaten en uiterlijk op de dag dat de termijn van het definitief bevel het grondgebied te verlaten verstrijkt, eindigt de maatschappelijke dienstverlening. In dat laatste geval evenwel wordt afgeweken van de opheffing van de maatschappelijke dienstverlening gedurende de tijd die strikt noodzakelijk is om de vreemdeling effectief in staat te stellen het grondgebied te verlaten en maximaal gedurende een maand. Er wordt eveneens van afgeweken in geval van dringende medische dienstverlening.

Het doel van die maatregelen is het beheersen van de kosten van de maatschappelijke dienstverlening ten laste van de Staat doordat de voorwaarden voor de toekenning van die dienstverlening worden beperkt, en het strikt verzekeren van de effectieve verwijdering van het grondgebied van de personen die er onwettig verblijven.

A.2.3. De bestreden bepaling voert een discriminerend stelsel in ten aanzien van de vreemdelingen die onwettig op het Belgische grondgebied verblijven en de kandidaat-vluchtelingen aan wie het statuut wordt geweigerd, enerzijds, en de Belgen en vreemdelingen die toelating hebben in het Koninkrijk te verblijven of over wier recht van verblijf nog geen beslissing is gevallen, anderzijds.

Eerste onderdeel van het middel

A.2.4. Door het recht op maatschappelijke dienstverlening voor bepaalde categorieën van vreemdelingen te beperken of op te heffen schendt de wetgever het beginsel van de eerbiediging van de menselijke waardigheid, een algemeen beginsel van ons recht, artikel 3 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden en artikel 7 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, goedgekeurd bij de wet van 15 mei 1981, welke bepalingen rechtstreeks werking hebben in het interne recht.

Het recht op maatschappelijke dienstverlening maakt deel uit van de rechten van de mens, is bevestigd in artikel 1 van de voormelde wet van 8 juli 1976 en waarborgt aan eenieder de kans op een menswaardig bestaan, met name zonder voorwaarde van nationaliteit of van regelmatigheid van verblijf in het land. Dat recht wordt trouwens gewaarborgd door de voormelde verdragsbepalingen en maakt deel uit van de door artikel 6bis van de Grondwet ten aanzien van de Belgen gewaarborgde rechten en vrijheden.

A.2.5. Het recht op maatschappelijke dienstverlening is slechts een *minimum minimorum* : dat is de lering van het arrest nr. 21.190 van de Raad van State van 21 mei 1981, volgens hetwelk het beginsel van de eerbiediging van de menselijke waardigheid een limitatief beginsel is. Indien de dienstverlening die strikt noodzakelijk is om het land te verlaten of de dringende medische dienstverlening voldoende zou zijn voor het

waarborgen van de eerbiediging van de menselijke waardigheid, *quod non*, zouden de nieuwe bepalingen duidelijk overbodig zijn, vermits het recht op maatschappelijke dienstverlening niet meer is dan het noodzakelijke. Maar het ligt voor de hand dat de menselijke waardigheid heel wat meer inhoudt dan alleen het recht de middelen te verkrijgen om het land te verlaten of het recht te worden verzorgd in spoedgevallen.

Tweede onderdeel van het middel

A.2.6. Door het recht op maatschappelijke dienstverlening voor bepaalde categorieën van vreemdelingen te beperken of op te heffen, schendt de wetgever de verbintenis die hij is aangegaan door in te stemmen met artikel 11.1 van het Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, goedgekeurd bij de wet van 15 mei 1981, en met artikel 13 van het Europees Sociaal Handvest van 18 oktober 1961.

A.2.7. Volgens de rechtspraak van het Hof omvatten de bij artikel 6*bis* van de Grondwet ten aanzien van de Belgen gewaarborgde rechten « minstens de rechten en vrijheden die voortvloeien uit de direct werkende bepalingen ». Het heeft dus niet uitdrukkelijk de internationale bepalingen uitgesloten die gewoonlijk geacht worden geen rechtstreekse werking te hebben en heeft evenmin een definitie gegeven van het onduidelijke begrip rechtstreekse werking. Men moet derhalve de gevolgen van de twee voormelde verdragsbepalingen ten aanzien van de artikelen 6, 6*bis* en 128 van de Grondwet onderzoeken.

Uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie (arrest van 20 december 1990) en de Raad van State (arrest van 6 september 1989) blijkt dat wanneer internationaalrechtelijke bepalingen opgenomen zijn in de interne rechtsorde of wanneer hun doel reeds was bereikt in de interne rechtsorde, de Staten de rechtstreekse en onmiddellijke verplichting hebben er niet meer van af te wijken (standstill-werking). Aldus hebben de artikelen 6 en 6*bis* van de Grondwet betrekking op ruimere internationale verdragsbepalingen dan die welke een strikte rechtstreekse werking hebben in de interne orde en sluiten zij die in welke de verdragsluitende Staten een standstill-verplichting opleggen.

Ten deze zijn de twee voormelde bepalingen in werking gesteld bij de wet van 8 juli 1976. De Belgische Staat kan geen stap achteruit zetten wat de inwerkingstelling ervan betreft door bij de bestreden wetgeving het in artikel 1 van de wet van 8 juli 1976 vastgelegde principe te beperken.

Standpunt van de verzoekende partijen in de zaak met rolnummer 587

A.3.1. Tot nog toe gold als enig criterium voor het toekennen van de maatschappelijke dienstverlening de hulpbehoefendheid; het statuut van de hulpbehoevende was geen beoordelingselement in artikel 1 van de wet op de openbare centra voor maatschappelijk welzijn. Artikel 57, § 2, van de wet van 8 juli 1976 stelt een onderscheid in tussen de vreemdelingen die onwettig op het Belgische grondgebied verblijven en de (kandidaat-)vluchtelingen aan wie het statuut werd geweigerd, enerzijds, en de vreemdelingen toegelaten of gemachtigd tot verblijf of tot vestiging in het Koninkrijk en de vreemdelingen over wier recht op verblijf nog geen definitieve beslissing werd genomen, anderzijds. Het beperkt ten koste van de eerste categorie van vreemdelingen het recht op maatschappelijke dienstverlening dat erop gericht is dat aan een ieder de mogelijkheid wordt gegeven om een menswaardig leven te leiden en dat een algemeen beginsel is van het recht dat wordt gewaarborgd bij artikel 3 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, ondertekend te Rome op 4 november 1950 en goedgekeurd bij de wet van 13 mei 1955, artikel 7 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, ondertekend te New York op 19 december 1966 en goedgekeurd bij de wet van 15 mei 1981, artikel 11.1 van het Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, ondertekend te New York op 19 december 1966 en goedgekeurd bij de wet van 15 mei 1981, en artikel 13 van het Europees Sociaal Handvest, ondertekend te Turijn op 13 oktober 1961 en goedgekeurd bij de wet van 11 juli 1990.

A.3.2. Volgens het arrest nr. 20/93 van het Hof kunnen vreemdelingen, gelet op artikel 128 van de Grondwet, zich op de artikelen 6 en 6*bis* van de Grondwet beroepen indien zij zich op het Belgische grondgebied bevinden (wat het geval is) en indien er niet bij wet van wordt afgeweken : die voorwaarde is ten deze niet van toepassing vermits artikel 128 van de Grondwet slechts handelt over de bij de wet bepaalde uitzonderingen ten aanzien van de vreemdelingen ten opzichte van de Belgen, maar niet wat de vreemdelingen onderling betreft, en de bestreden bepalingen niet tussen Belgen en vreemdelingen, maar tussen vreemdelingen onderling een onderscheid maken.

A.3.3. De begrotingsdoelstelling die door de bestreden bepaling wordt nagestreefd kan niet worden aanvaard, aangezien de Staat in verband met begrotingsproblemen geen onderscheid vermag te maken tussen verscheidene categorieën van vreemdelingen; immers, zulk een onderscheid om economische redenen kan nooit een objectieve en redelijke verantwoording zijn voor het benadelen van sommige categorieën van vreemdelingen ten opzichte van andere (cf. artikel 26 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten).

Met de doelstelling dat de effectieve verwijdering van het grondgebied wordt verzekerd van de vreemdelingen in kwestie, zijn de middelen die worden aangewend om ze te bereiken niet evenredig; doel en middelen worden door de bestreden bepaling verward : indien de Staat wil dat de vreemdelingen die het grondgebied dienen te verlaten dit ook effectief doen, dienen aangepaste maatregelen genomen te worden voor de effectieve uitvoering van de verwijderingsmaatregelen - in voorkomend geval door dwang - eerder dan geen effectieve verwijderingsmaatregelen te nemen waardoor de betrokkenen aan hun lot worden overgelaten.

A.3.4. Bij zijn toetsing houdt het Hof rekening met de aard van de ter zake geldende beginselen : hoe belangrijker die zijn, des te minder gemakkelijk kan, in het kader van de artikelen 6 en *bis* van de Grondwet, een onderscheid worden verantwoord dat ze schendt. Hier is het principe van de menselijke waardigheid in het geding : dat principe is ingeschreven in artikel 1 van de wet van 8 juli 1976; het is belangrijker dan de beperkingen die artikel 57 kan aanbrengen wat de omvang van de maatschappelijke dienstverlening betreft en, zoals de Raad van State onder de gelding van het vroegere artikel 57 besliste (arrest nr. 37.048 van 22 mei 1991), belet dit niet dat de betrokken vreemdelingen eveneens recht hebben op een menswaardige behandeling.

A.3.5. De Belgische Staat heeft de verplichting dat recht te eerbiedigen wegens internationale verdragen die hij heeft ondertekend en waarmee het Hof rekening houdt (arrest nr. 18/90); die omvatten twee bepalingen waarvan aangenomen wordt dat zij rechtstreekse werking hebben, namelijk artikel 3 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden en artikel 7 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, die verbieden dat iemand aan onmenselijke of vernederende behandelingen wordt onderworpen (de belangrijkheid van het voormelde artikel 3 werd onlangs nog beklemtoond door de goedkeuring, bij de wet van 7 juni 1991, van het Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing). Vermits een onmenselijke en vernederende behandeling afbreuk doet aan de menselijke waardigheid en het doel van de maatschappelijke dienstverlening erin bestaat dat ervoor wordt gezorgd dat aan de menselijke waardigheid geen afbreuk wordt gedaan, impliceert de bestreden bepaling, door die dienstverlening op te heffen, noodzakelijk onmenselijke en vernederende behandelingen.

Indien de dienstverlening die strikt noodzakelijk is om het land te verlaten zou volstaan voor de eerbiediging van de menselijke waardigheid, zou de aangevochten wetsbepaling overbodig zijn, aangezien het recht op maatschappelijke dienstverlening slechts omvat wat noodzakelijk is.

A.3.6. Van de verdragsbepalingen waarvan de rechtstreekse werking niet vaststaat, worden genoemd artikel 11.1 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, waarbij het recht van eenieder op een behoorlijke levensstandaard voor zichzelf en zijn gezin wordt erkend, en artikel 13 van het Europees Sociaal Handvest, waarbij het recht op sociale en medische bijstand wordt gewaarborgd. Toch heeft België, door die verdragen goed te keuren, zich ertoe verbonden in geen geval een wet uit te vaardigen die een stap achteruit betekent ten opzichte van de in die verdragen beoogde bepalingen. De «standstill-werking» impliceert dat geen wet mag worden goedgekeurd die een stap achteruit betekent wat de verwezenlijking betreft van de rechten en vrijheden waarin de verdragen die geen rechtstreekse werking hebben, voorzien (Cass., 20 december 1990, en R.v.St., nrs. 32.988 en 32.989 van 6 september 1989). De rechten van de vreemdelingen die onwettig in België verblijven, worden echter door de bestreden wetsbepalingen beperkt ten opzichte van artikel 57 zoals het voordien van kracht was, terwijl aangenomen mag worden dat artikel 57 de toepassing is van met name de voormelde artikelen 11.1 en 13.

Standpunt van de Ministerraad

A.4.1. Elke vreemdeling, zelfs de vreemdeling die zich in een onwettige situatie bevindt, heeft recht op de maatschappelijke dienstverlening; het - vroegere of nieuwe - artikel 57 van de wet van 8 juli 1976 heeft betrekking op de modaliteiten en de omvang van het recht op maatschappelijke dienstverlening.

A.4.2.(*Ratione materiae*) De wet van 1992 beoogt een einde te maken aan de extensieve interpretatie die de rechtspraak had gegeven van het begrip « levensonderhoud » dat in het vroegere artikel 57 werd gebruikt. Terwijl

de toenmalige wetgever ervan uit was gegaan dat de maatschappelijke dienstverlening niet op dezelfde wijze kon worden opgevat op korte termijn (aldus, de onmiddellijke noden van de vreemdelingen van wie de aanwezigheid op het Belgische grondgebied precair is) en op lange termijn (aldus, de inschakeling van de betrokkene in de gemeenschapsstructuur) konden volgens de rechtspraak van de kamers van beroep en de Raad van State de vreemdelingen die onwettig in het land verbleven een gelijkwaardige sociale dienstverlening genieten als die welke aan de andere hulpbehoevenden werd verstrekt.

De nieuwe wet wil terugkeren tot de oorspronkelijke opvatting van de wetgever en beperkt, gezien de onzekerheid, de maatschappelijke dienstverlening tot wat strikt noodzakelijk is om de vreemdeling in staat te stellen het land te verlaten. Wel kan de bijstand niet alleen materieel en medisch zijn zoals in het verleden, maar eveneens psychologisch of juridisch (met inbegrip van een beurs waardoor een persoon zich in zijn land van herkomst waardig kan herintegreren).

A.4.3. In dat opzicht is de wet onvermijdelijk gebonden aan begrotingsoverwegingen.

A.4.4.(*Ratione personae*) In tegenstelling tot het vroegere artikel 57 geldt de nieuwe bepaling voor de vluchtelingen die op het punt staan het grondgebied te verlaten, vermits de wetgever rekening heeft willen houden met de onregelmatigheid, dus de onzekerheid, van de situatie van de betrokkenen.

A.4.5.(*Ratione temporis*) Toen net zoals nu ging de wetgever ervan uit dat de maatschappelijke dienstverlening niet mocht worden opgeheven vóór het daadwerkelijke vertrek van de vreemdeling. Het enig nieuwe is de vooraf vastgestelde termijn van één maand, die slechts betrekking heeft op de vreemdelingen die zich vrijwillig onttrekken aan een bevel het grondgebied te verlaten.

A.4.6. Indien de in het geding zijnde bepaling geen rekening zou houden met de preciaire situatie van de betrokkenen, zou zij een discriminatie in het leven roepen ten koste van de anderen die maatschappelijke dienstverlening genieten; zij brengt daarentegen geen formele gelijkheid maar een echte gelijkheid van de begunstigten tot stand, conform het concept van individualisering van de maatschappelijke dienstverlening dat door de wet van 1976 in werking werd gesteld.

A.4.7. De vereiste van menselijke waardigheid is zowel de maatstaf van de wet als de doelstelling ervan, aangezien het doel van de wetgever is een maatschappelijke dienstverlening te verzekeren die voldoende is voor een menswaardig leven. Bijgevolg blijkt elke discussie over het al dan niet rechtstreeks toepasselijk zijn van artikel 11 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten ten deze veeleer irrelevant. Er moet nu worden aangetoond dat de wetgever erop heeft toegezien een redelijk verband van evenredigheid in stand te houden tussen de betwiste bepalingen en de vereiste van menselijke waardigheid.

A.4.8.(*Ratione materiae*) Door de maatschappelijke dienstverlening die bestemd is voor de vreemdeling die op het punt staat te vertrekken, tot materiële of morele bijstand te beperken (A.4.2), heeft de wetgever de openbare centra voor maatschappelijk welzijn in staat gesteld vrij en autonoom de aard en, eventueel, het bedrag van de dienstverlening te beoordelen die hij noodzakelijk acht om de vreemdeling in staat te stellen het land te verlaten, en dit op een menswaardige wijze tot op de dag van het vertrek.

A.4.9.(*Ratione personae*) De vreemdeling heeft de mogelijkheid de Minister van Binnenlandse Zaken te vragen om humanitaire redenen de uitvoering te schorsen van het bevel het land te verlaten (zie circulaire van 2 maart 1993 van het Ministerie van Sociale Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu betreffende de wet van 30 december 1992 houdende sociale en diverse bepalingen). Indien zijn aanvraag wordt ingewilligd, wordt de maatschappelijke dienstverlening behouden volgens de in artikel 57, § 2, eerste lid, bepaalde modaliteiten.

A.4.10.(*Ratione temporis*) De beperking van de maatschappelijke dienstverlening tot « de strikt noodzakelijke dienstverlening om het verlaten van het grondgebied mogelijk te maken » is slechts van toepassing op de vreemdelingen die van een definitief bevel het grondgebied te verlaten in kennis zijn gesteld, wat de uitputting van alle rechtsmiddelen veronderstelt. De wetgever streeft ernaar te voorkomen dat een vreemdeling de « strikt noodzakelijke dienstverlening om het verlaten van het grondgebied mogelijk te maken » wordt toegekend terwijl twijfel blijft bestaan aan zijn repatriëring. Dat blijkt bovendien hieruit dat, indien de vreemdeling België niet heeft verlaten op de dag van het verstrijken van de termijn van het bevel het grondgebied te verlaten, de maatschappelijke dienstverlening toch gehandhaafd blijft « gedurende de strikt noodzakelijke termijn, om de betrokkene in staat te stellen het grondgebied effectief te verlaten ».

In dat verband dient er mee rekening te worden gehouden dat de maatschappelijke dienstverlening verlengd kan worden na de termijn van één maand waarin artikel 57, § 2, vierde lid, voorziet, wanneer het om dringende medische dienstverlening gaat (artikel 57, § 2, laatste lid) en wanneer de asielaanvrager of de vreemdeling die niet als vluchteling werd erkend, vrijwillig of verplicht, krachtens een administratieve beslissing, verblijft in een opvangcentrum dat door de Staat er mee is belast hem van de noodzakelijke dienstverlening te verzekeren met het oog op een menswaardig leven.

Antwoord van de verzoekende partij in de zaak met rolnummer 586

A.5.1. Er wordt subsidiair geantwoord dat in de memorie alle overwegingen worden overgenomen die reeds in het verzoekschrift voorkwamen.

A.5.2. Ter ondersteuning van de in het eerste onderdeel van het middel ontwikkelde overwegingen (A.2.4 en A.2.5) moet rekening worden gehouden met het verslag dat door de Belgische Regering op 13 mei 1993 (dat wil zeggen na de inwerkingtreding van de bestreden wet) aan de U.N.O. werd gericht en betrekking heeft op de toepassing van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, waarin te lezen staat : « Aangezien de maatschappelijke dienstverlening niet uitsluitend bestemd is voor onderdanen, sluit de wet eveneens elke voorafgaande en kwantitatieve voorwaarde van verblijf in België uit. Enkel het feit van de aanwezigheid van een behoeftige in België moet in aanmerking worden genomen, onafhankelijk van zijn statuut van ingezetene. De algemeenheid van de bewoordingen van de wet sluit uit dat de maatschappelijke dienstverlening beperkt kan blijven tot de vreemdelingen die regelmatig zijn ingeschreven in het bevolkingsregister of het vreemdelingenregister van de gemeente en dat het regelmatig verblijf op het grondgebied van het land in geen geval als een exclusieve voorwaarde kan worden beschouwd » (eigen vertaling).

A.5.3. Er kan niet worden gesteld dat de bestreden bepalingen een voldoende waarborg zijn voor een menswaardige behandeling vermits zij, in de geest van de wetgever, een uitzondering op dat principe vormen; zij beogen trouwens expliciet het geval van een principiële opheffing van het recht op maatschappelijke dienstverlening (« Aan de maatschappelijke dienstverlening wordt een einde gemaakt vanaf... »).

Indien een menswaardige behandeling zou kunnen worden gewaarborgd door het loutere recht op dringende medische dienstverlening en de middelen die noodzakelijk zijn om een land te verlaten, is het niet duidelijk waarom de openbare centra voor maatschappelijk welzijn dagelijks velerlei andere vormen van maatschappelijke dienstverlening verstrekken, noch waarom de voornaamste juridische instrumenten betreffende de mensenrechten andere dan die rechten en vrijheden inhouden.

A.5.4. Ter ondersteuning van de in het tweede onderdeel van het middel (A.2.6 en A.2.7) ontwikkelde overwegingen moet eveneens rekening gehouden worden met het voormelde rapport (A.5.2), dat artikel 1 van de wet van 8 juli 1976, en inzonderheid het recht op maatschappelijke dienstverlening, tot de mensenrechten rekent en bevestigt dat het gaat om de inwerkingstelling van artikel 11 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten. De « standstill-werking » van de bepalingen van het Verdrag, die trouwens wordt erkend in dat verslag, werd ook door het Hof erkend, wat artikel 13, 2, *littera c*), van het Verdrag betreft (arrest nr. 33/92). De Belgische Regering, die verklaart dat ze zich scrupuleus houdt aan artikel 11 van het Verdrag door de invoering van de wet van 8 juli 1976 en die de « standstill-werking » erkent, kan niet tegelijk een stap achteruit doen bij de inwerkingstelling ervan.

A.5.5. Vermits een regelmatig verblijf niet als een voorwaarde voor maatschappelijke dienstverlening kan worden beschouwd, kan niet worden aangenomen dat een aantasting van het recht dat die hulp vormt, verantwoord wordt door het streven de uitvoering te verzekeren van een bevel het grondgebied te verlaten : onafhankelijk van de vragen betreffende de doeltreffendheid van de maatregel kan de wetgever niet ten koste van een dergelijke inbreuk de eventuele leemtes opvullen in de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen. De doelstelling in verband met de beheersing van de begrotingsuitgaven verantwoordt evenmin die inbreuk.

Antwoord van de verzoekende partijen in de zaak met rolnummer 587

A.6.1. Met gebruikmaking van de tweede memorie van de Ministerraad wordt subsidiair geantwoord.

A.6.2. Het recht op maatschappelijke dienstverlening behoort niet toe aan gelijk wie, maar aan diegenen die op het Belgische grondgebied verblijven en hulpbehoevend zijn.

A.6.3. De Ministerraad erkent dat de artikelen 1 en 57, § 2, van de wet van 8 juli 1976 in samenhang met elkaar moeten worden gelezen, maar verklaart niet hoe zij te verzoenen zijn. Indien artikel 57, § 2, de maatschappelijke dienstverlening beperkt door ze, vanaf de vervaldag die het vaststelt, die hulpbehoevenden die zich op het Belgische grondgebied bevinden, te ontzeggen, doet het afbreuk aan het principe van artikel 1. Zoniet heeft het geen zin vermits het de wet niet wijzigt (in die zin, M. NYS, *Revue du droit des étrangers*, 1993, nr. 72, p. 15).

A.6.4. Het werkelijke doel van de bestreden bepaling is een einde te maken aan de ondoeltreffendheid van het uitwijzingsbeleid : aangezien slechts 10 procent van de vreemdelingen die in het bezit zijn van een bevel het grondgebied te verlaten, dat vrijwillig doen, wil men - ook al wordt daarmee de menselijke waardigheid geschonden - de anderen ertoe drijven vanzelf het land te verlaten.

A.6.5. Het feit al dan niet wettig in België te verblijven heeft niets te maken met de doelstellingen van de maatschappelijke dienstverlening : dat onderscheid is dus niet pertinent; indien men een einde wil maken aan de maatschappelijke dienstverlening aan de vreemdelingen die onwettig in België verblijven, moet men hen van het grondgebied verwijderen.

A.6.6. De door de Ministerraad geciteerde voorbeelden van ontstentenis van recht op maatschappelijke dienstverlening zijn voorbeelden van situaties die niet vergelijkbaar zijn met die welke door de verzoekende partijen wordt aangeklaagd; in die voorbeelden hebben de betrokkenen steeds een alternatief waarbij de menselijke waardigheid onverlet wordt gelaten (de niet vermelde inkomsten in de onjuiste of onvolledige aangifte, het recht op andere inkomsten, de mogelijkheid om te werken).

A.6.7. Een beperking van het recht op maatschappelijke dienstverlening - wat de bedoeling zou zijn geweest van het vorige artikel 57, dat evenwel volgens de Ministerraad te ruim werd geïnterpreteerd door de rechtspraak (A.4.2) - en de loutere opheffing ervan mogen niet met elkaar worden verward.

A.6.8. De uitleg dat de maatschappelijke dienstverlening « hoe dan ook verlengd wordt tot op het ogenblik dat de rechthebbende daadwerkelijk de grens overschreden heeft » is onverenigbaar met de bestreden bepalingen die een einde maken aan de maatschappelijke dienstverlening ook al blijft de vreemdeling aanwezig op het Belgische grondgebied verscheidene maanden na de kennisgeving van het definitief bevel het grondgebied te verlaten.

A.6.9. De in A.4.9 genoemde ministeriële circulaire, die niet bekendgemaakt werd in het *Belgisch Staatsblad* en niet werd medegedeeld door de Ministerraad, wijkt kennelijk van de wet af. Zij kan dus niet gelden als bewijs dat de menselijke waardigheid werd geëerbiedigd.

A.6.10. Aangezien de dienstverlening die verstrekt wordt in een centrum als bedoeld in artikel 57ter duurder is dan de maatschappelijke dienstverlening die verstrekt wordt aan diegenen die op eigen initiatief een woning betrekken, zou de doelstelling van de wet niet worden bereikt indien zij zo zou worden geïnterpreteerd dat zij diegenen die op basis van artikel 57, § 2, het recht op maatschappelijke dienstverlening kunnen verliezen, toestaat de in de tijd onbeperkte maatschappelijke dienstverlening te genieten op basis van artikel 57ter (A.4.10).

- B.2 tot B.5 -

B.2.1. De verzoekende partij in de zaak met rolnummer 586 voert een discriminatie aan tussen de vreemdelingen die onwettig op het Belgisch grondgebied verblijven of aan wie het statuut van vluchteling werd geweigerd, enerzijds, en de Belgen en de vreemdelingen die gemachtigd zijn in het

Koninkrijk te verblijven of met betrekking tot wier recht op verblijf nog geen beslissing is genomen, anderzijds.

De verzoekende partijen in de zaak met rolnummer 587 voeren een discriminatie aan tussen de vreemdelingen die onwettig op het Belgisch grondgebied verblijven of aan wie het statuut van vluchteling werd geweigerd, enerzijds, en de vreemdelingen die de toelating hebben of gemachtigd zijn in het Koninkrijk te verblijven of er zich te vestigen alsmede de vreemdelingen met betrekking tot wier recht op verblijf nog geen definitieve beslissing is gevallen, anderzijds.

B.2.2. Met « onwettig verblijf op het Belgisch grondgebied » bedoelen de verzoekende partijen de situatie van de vreemdeling die, volgens de bewoordingen van artikel 57, § 2, 2°, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn « onwettig in het Koninkrijk verblijft en aan wie een definitief bevel is betekend om het grondgebied te verlaten »; met « (kandidaat)-vluchteling aan wie het statuut werd geweigerd » bedoelen de verzoekende partijen degene die, volgens de bewoordingen van artikel 57, § 2, 1°, van dezelfde wet « zich vluchteling heeft verklaard en heeft gevraagd als dusdanig te worden erkend doch die niet de toelating heeft om in die hoedanigheid in het Koninkrijk te verblijven en aan wie een definitief bevel is betekend om het grondgebied te verlaten ».

B.3. Artikel 191 van de Grondwet (vroeger artikel 128) bepaalt :

« Iedere vreemdeling die zich op het grondgebied van België bevindt, geniet de bescherming verleend aan personen en aan goederen, behoudens de bij de wet gestelde uitzonderingen. »

Vreemdelingen kunnen zich dus op de bij de artikelen 10 en 11 van de Grondwet (vroegere artikelen 6 en *bis*) vastgestelde beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie beroepen op de dubbele voorwaarde dat zij, zoals ten deze, zich op het Belgisch grondgebied bevinden en dat de wet geen uitzondering heeft gemaakt wat hen betreft.

B.4.1. Artikel 57, § 2, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, het onderwerp van de beroepen, beperkt de hulpverlening voor twee categorieën van vreemdelingen die een bevel hebben ontvangen het grondgebied te verlaten. Het maakt zo een onderscheid tussen die vreemdelingen, enerzijds, en de Belgen en de andere

vreemdelingen, anderzijds.

B.4.2. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.4.3. Wanneer een Staat die de immigratie wil beperken, vaststelt dat de middelen die hij daartoe aanwendt niet of nauwelijks doeltreffend zijn, is het niet onredelijk dat hij niet dezelfde verplichtingen op zich neemt ten aanzien van de noden van diegenen, enerzijds, die op wettige wijze op zijn grondgebied verblijven (zijn onderdanen en bepaalde categorieën van vreemdelingen), en van de vreemdelingen, anderzijds, die er zich nog bevinden na het bevel tot verlaten te hebben ontvangen. Door op die wijze te bepalen dat degene die een definitief bevel heeft ontvangen het grondgebied vóór een bepaalde datum te verlaten, weet dat hij, indien hij er niet op ingaat, een maand na die datum geen dienstverlening van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn meer zal ontvangen, met als enige uitzondering dringende medische dienstverlening, heeft de wetgever, om de belanghebbenden aan te sporen het ontvangen bevel op te volgen, een middel gekozen waarvan de gevolgen het mogelijk maken het nagestreefde doel te bereiken. Dat middel is niet onevenredig met die doelstelling vermits het aan de betrokkene de materiële hulp waarborgt die noodzakelijk is om het grondgebied te verlaten, gedurende een maand, en de dringende medische hulp, onbeperkt in de tijd.

B.4.4. Tenslotte komt het argument dat de verzoekende partijen ontlenen aan de beweerde niet-uitvoering van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (A.3.3, A.5.5 en A.6.4) neer op de stelling dat indien vaker gebruik zou worden gemaakt van fysieke dwang, de bekritiseerde maatregel niet noodzakelijk zou zijn. De grief is des te minder gegrond daar de verzoekende partijen steunen op het gelijkheidsbeginsel en daar het procédé dat hun voorkeur lijkt te genieten geen mindere ongelijkheid in het leven zou roepen dan die welke wordt bekritiseerd.

B.5.1. De verzoekende partijen voeren de schending aan van artikel 3 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, van artikel 7 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, van artikel 11.1 van het Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten en van artikel 13 van het Europees Sociaal Handvest, in samenhang met de artikelen 6 en *6bis* van de Grondwet (thans de artikelen 10 en 11).

B.5.2. De artikelen 10 en 11 van de Grondwet hebben een algemene draagwijdte. Zij verbieden elke discriminatie, ongeacht de oorsprong ervan : de grondwettelijke regels van de gelijkheid en van de niet-discriminatie zijn toepasselijk ten aanzien van alle rechten en alle vrijheden, met inbegrip van die welke voortvloeien uit internationale verdragen die België binden, die door een

instemmingsakte in de interne rechtsorde toepasselijk zijn gemaakt en die directe werking hebben.

B.5.3. Artikel 3 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden bepaalt dat niemand mag worden onderworpen aan folteringen, noch aan onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen en artikel 7, eerste zin, van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten bepaalt : « Niemand mag worden onderworpen aan folteringen, noch aan wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing ».

B.5.4. Onder folteringen of wrede en onmenselijke behandelingen moeten die handelingen worden begrepen waarbij op doelbewuste wijze hevige pijn of ernstig leed van fysieke of psychische aard wordt toegebracht met het oog bijvoorbeeld op het verkrijgen van informatie of bekentenissen van het slachtoffer, de bestraffing van het slachtoffer of het onder druk zetten of intimideren van het slachtoffer of derden. Vernederende behandelingen van hun kant zijn handelingen die degenen die eraan worden onderworpen in zijn ogen of in de ogen van derden krenken of zijn menselijke waardigheid ernstig aantasten.

De uit de bestreden bepalingen voortvloeiende beperking van het recht op maatschappelijke dienstverlening maakt noch een foltering, noch een onmenselijke behandeling, noch een vernedering of een ernstige krenking uit.

Het middel volgens hetwelk aan de ingeroepen bepalingen op discriminerende wijze afbreuk zou worden gedaan, kan derhalve niet worden ingewilligd.

B.5.5. Artikel 11.1 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, opgemaakt te New York op 19 december 1966, bepaalt :

« De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op een behoorlijke levensstandaard voor zichzelf en zijn gezin, daarbij inbegrepen behoorlijke voeding, kleding en huisvesting, en op steeds betere levensomstandigheden. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag nemen passende maatregelen om de verwezenlijking van dit recht te verzekeren, daarbij het essentieel belang erkennende van vrijwillige internationale samenwerking. »

Die bepaling moet worden gelezen in samenhang met artikel 2.1 van hetzelfde Verdrag, dat bepaalt :

« Iedere Staat die partij is bij dit Verdrag verbindt zich maatregelen te nemen, zowel zelfstandig als binnen het kader van de internationale hulp en samenwerking, met name op economisch en technisch gebied, en met volledige gebruikmaking van de hem ter beschikking staande hulpbronnen, ten einde met alle passende middelen, inzonderheid de invoering van wettelijke maatregelen, tot een algehele verwezenlijking van de in dit Verdrag erkende rechten te komen. »

Het recht op een behoorlijke levensstandaard en op steeds betere levensomstandigheden dat door het Verdrag wordt erkend ten aanzien van « een ieder » kan in redelijkheid niet onbeperkt worden opgevat. Het kan voor elke Staat slechts gaan om de personen voor wie hij instaat. Daartoe kunnen, hoewel zij zich op het grondgebied bevinden, niet de vreemdelingen worden gerekend die het bevel hebben gekregen het grondgebied te verlaten, nadat is gebleken dat de voorwaarden die in verband met hun verblijf waren gesteld niet of niet meer in acht werden genomen.

B.5.6. Luidens artikel 13 van het Europees Sociaal Handvest heeft België « ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht op sociale en geneeskundige bijstand te waarborgen », er zich toe verbonden « te waarborgen dat een ieder die » noodlijdend is « voldoende bijstand verkrijgt » en « te bepalen, dat een ieder (...) de (...) persoonlijke bijstand ontvangt die nodig (is) om (die) nood (...) te voorkomen, weg te nemen of te lenigen ».

Zonder te moeten onderzoeken of artikel 13 directe werking heeft in de interne rechtsorde, volstaat het vast te stellen dat artikel 13.4 eraan toevoegt dat in de bijstand en de dienstverlening moet worden voorzien op voet van gelijkheid ten aanzien van de eigen onderdanen en de onderdanen van andere Overeenkomstsluitende Partijen « die wettig binnen (het) grondgebied (van

de Overeenkomstsluitende Partijen) verblijven ». De aangevochten bepaling, die degenen die de maatschappelijke dienstverlening genieten anders behandelt, niet op grond van hun nationaliteit, maar wel van het al dan niet wettig zijn van hun verblijf op het Belgisch grondgebied, kan dus geen afbreuk doen aan een recht dat door het voormelde artikel 13 zou worden gewaarborgd.

Om die redenen,

het Hof

verwerpt de beroepen.

Aldus uitgesproken in het Frans, het Nederlands en het Duits, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 29 juni 1994 door voormelde zetel waarin rechter H. Boel, wettig verhinderd, voor onderhavige uitspraak vervangen is door rechter K. Blanckaert.

De griffier,

De voorzitter,

H. Van der Zwalmen

M. Melchior